

KAINA — MOKSLO IR TECHNIKOS PAŽANGOS SPARTINIMO SVERTAS

J. RATOMSKIS

Komunistų partija iškėlė uždavinį — tobulinant ūkio mechanizmą visokeriopai spartinti mokslo ir technikos pažangą. Sprendžiant šį svarbų uždavinį, nemaži reikalavimai keliami ir socialistinei kainodarai, kad kainos darytų efektyvesnį poveikį mokslo ir technikos pažangai.

Kainodara yra svarbus ūkio mechanizmo elementas. Tinkamas jo naudojimas padeda ekonomiškai skatinti mokslo ir technikos pažangą, didina mokslinio tyrimo įstaigų ir įmonių suinteresuotumą kurti bei diegti į gamybą naują, tobulesnę techniką, sparčiau atnaujinti produkcijos asortimentą, gerinti jos kokybę ir sudaryti sąlygas pasenusių techninių ir ekonominių parametrų produkcijos gaminimui nutraukti. Peržiūrint didmenines kainas, planingai reguliuojamas jų lygis. Tai daroma pirmiausia tose pramonės šakose, kurių produkcija ypač svarbi technikos pažangos spartinimui.

Zinoma, kainos negali automatiškai didinti mokslo ir technikos laimėjimų diegimo efektyvumo. Spartinti technikos pažangą padeda ne tik kainos, bet ir finansiniai bei kreditiniai svertai, įmokos už gamybinius fondus, ekonominio skatinimo fondai ir t. t. Jie suinteresuoja įmonių, organizacijų bei įstaigų darbuotojus diegti naują techniką, atsižvelgiant į ekonominį efektą, kurį duoda tos technikos naudojimas. Kainos šiuo atveju atlieka regulatoriaus vaidmenį, paskirstant šį ekonominį efektą tarp gamintojo ir vartotojo. Tačiau kartais naujai produkcijai kainos nustatomos nepagrįstai didelės. Kai kurios įmonės — produkcijos gamintojos, naudodamosi pasiūlos ir paklausos nesubalansavimu, tam tikrų gaminių deficitu, diktuoja vartotojui savo sąlygas. O įmonėms — vartotojoms kainų padidėjimas kompensuojamas iš kapitalinių įdėjimų ir kitų lėšų. Tad vienas iš svarbiausių kainodaros uždavinių yra suinteresuoti ir gamintoją, ir vartotoją mažinti produkcijos savikainą, kurios mažinimas yra pagrindas ir kainoms mažinti.

TSKP XXV suvažiavime buvo pabrėžta: „Nustatant didmenines naujų gaminių, ypač mašinų ir įrengimų kainas, numatyti jų lygio mažinimą naudingo efekto vienetui“¹. Vienas iš aktualiausių kainodaros uždavinių yra tiksliai apskaičiuoti naujos produkcijos gamybos išlaidų dydį, kad įmonėms būtų ekonomiškai naudinga gaminti naują gaminį. Vis dar yra nemaža tokių gaminių, kurių kainos, esant normalioms gamybos sąlygoms, negali atlyginti gamybos ir realizavimo išlaidų, jų gamyba nuostolinga, rentabilumas — mažas.

Kaina turi artėti prie visuomeniškai būtinų darbo sąnaudų, išreikšti jas, būti jų matavimo priemonė ir kartu aktyviai skatinti jas mažinti. Ypač svarbu, kad kainos būtų lanksčios: jos turi keistis, kintant visuomeniškai būtino darbo sąnaudoms. Kita vertus, plano stabilumas reikalauja ir tam tikro kainų stabilumo. Išspręsti šį neantagonistinį prieštaravimą iš esmės

¹ TSKP XXV suvažiavimo medžiaga.— V., 1976, p. 157.

galima planavimo procese, kuo geriau atsižvelgiant planuose ir rodikliuose į kainų dinamiką.

Tačiau iki šiol penkmetiniuose planuose nebuvo reikiamai atsižvelgiama į būtinumą kainas laiku keisti. Dabar, sudarant perspektyvinius planus, bus numatomi pagrindinių žaliavų, kuro, medžiagų, baigtų gaminių ir liaudies vartojamų prekių didmeninių ir mažmeninių kainų lygio pasikeitimai.

Tai ypač svarbu, nustatant pagrindinių žaliavų ir kuro rūšių kainas. Šaliai reikia vis daugiau žaliavų ir energijos, o jų gamyba vis brangsta. Sudaryti efektyvų perspektyvinį kuro ir energijos balansą bus galima tik atsižvelgiant į numatomą vienų ar kitų energijos šaltinių pabrangimą. Vadinasi, būtina nustatyti *perspektyvines* atskirų kuro ir energijos rūšių *kainas*. Tą patį galima pasakyti ir apie žaliavas. Gerai pagrįstos perspektyvinės kainos padės nustatyti ekonominį tikslingumą įsisavinti naujus žaliavų, kuro bei kitų gamtos turtų išteklius. Perspektyvinės svarbiausių įrengimų kainos padės moksliskai nustatyti pagrindines techninės politikos kryptis. Naudojantis kainomis, reikia matuoti kuro bei energinio balanso efektyvumą, energijos ir medžiagų naudojimo racionalumą apdirbamojoje pramonėje. Ateityje perspektyvinės kainos taps baze, nustatant einamųjų kainų dinamiką, taip pat formuojant naujų gaminių kainas.

Paprastai kainos turėtų būti koreguojamos kiekvieno penkmečio pradžioje, kad jos labiau atspindėtų visuomeniškai būtinas darbo sąnaudas ir būtų pasiektas plano bei jo vertinių rodiklių pastovumas. Daugelyje gamybos šakų pakanka kainas keisti vieną kartą per penkerius metus, o kai kuriose šakose, kuriose technikos pažanga ypač sparti, penkmetis gali būti per ilgas laiko tarpas tai pačiai didmeninei kainai. Sakysime, prietaisų gamybos, elektronikos, radiotechnikos šakose kainos turėtų būti peržiūrimos dažniau. Tačiau tai turi būti iš anksto numatyta penkmečio plane.

Dažnas kainų kaitaliojimas darytų žalą planingai liaudies ūkio raidai. Neapdairus vienų kainų lygio pakeitimas gali pažeisti įvairių kitų gaminių kainų santykius. Dėl to liaudies ūkyje gali atsirasti disproporcijų, planavimo organai negaus tikslios informacijos apie liaudies ūkio planų vykdymą.

Dabar kuriamos naujų tipų medžiagos, kurios pakeičia naudojamas brangesnes medžiagas ir duoda liaudies ūkiui didelį ekonominį efektą. Pakeitus šias medžiagas pigesnėmis ir gavus tos pačios kokybės gaminį, būtų netikslinga taikyti ankstesnę kainą, nes šis pakeitimas yra ne tik įmonės, gaminančios gaminį, bet ir kitų pramonės šakų įmonių darbo rezultatas. Pavyzdžiui, chemijos pramonėje operatyvus naujos produkcijos kainų mažinimas ne tik atpigina gaminį, bet ir skatina naudoti šią produkciją. Naujos technikos didmeninių kainų sumažinimas yra efektyvus jos vartotojui, nes produkcijos kainų lygis, formuojamas, atsižvelgiant į bazinės, t. y. anksčiau įsavitos produkcijos kainų lygį.

Visose kainodaros grandyse — tiek globaliniu, tiek lokaliniu mastu — tobulinama kainų nustatymo ir jų naudojimo metodologija. Siekiama, kad, nustatant naujos produkcijos kainas, jos naudingo efekto vienetas kuo objektyviau atspindėtų kainose.

Praktikoje tai pasiekama, nustatant aukštutines ir žemutines kainų ribas ir pagal jas apskaičiuojant produkcijos vieneto ekonominio efekto koeficientą; šio efekto lėšų dalis tenka gamintojui gaminių gamybai toliau skatinti, kita dalis vartotojui — naujos produkcijos vartojimui skatinti, o likusi dalis — įvairiems kitiems fondams sudaryti.

Dabartinėje kainodaros metodikoje nenumatyta pakankamai objektyvaus būdo paskirstyti ekonominiam efektui, gaunamam įsavinus naują produkciją. Efektas, kurį gauna gamintojas, turi būti moksliskai pagrįsto dydžio ir atspindėti kainoje. Reikėtų sudaryti tokias sąlygas, kuriomis gamintojas, pradėjęs gaminti naują techniką, būtų garantuotas, kad šios produkcijos savikainos mažinimas neprieštaraus jo ekonominiams intere-

sams. O vartotojas turėtų būti užtikrintas, kad, naudodamas naują techniką, pagerins ekonominius ir techninius rodiklius, kad jam bus naudingiau įsigyti tokią techniką ir ja pakeisti moraliai pasenusią.

A. Košuta ir L. Rozenova² siūlo tokią kainos aukštutinės ribos apskaičiavimo formulę:

$$K_{ar} = K_b a \pm E + \Delta E_s + \Delta K,$$

kurioje:

- K_{ar} — aukštutinė kainos riba;
- K_b — esanti bazinės produkcijos kaina;
- a — patvarumo koeficientas;
- E — naujo gaminio eksploatacijos efektas;
- ΔE_s — mašinų parametrų pagerinimas (saugumo laipsnio padidinimas, triukšmo sumažinimas ir kt.);
- ΔK — kapitalinių išlaidų padidėjimas ryšium su papildomų kompleksuojamųjų mazgų, agregatų, mašinų įsigijimu.

Ši formulė leidžia, apskaičiuojant aukštutinę kainos ribą, atsižvelgti į viešą iniciatyvą, vietines sąlygas ir gamybos specifiką. Ji padeda nustatyti gaminamos produkcijos techninių ir ekonominių parametrų efektyvumą produkcijos vienetui.

Sie autoriai pagrįstai teigia, kad nauja technika, įvertinta šiuo kainų lygiu, vartotojui ekonominiu požiūriu yra priimtinesnė negu sena technika, kurios efektyvumas, prasidėjus jos moraliniam nusidėvimui, smarkiai sumažėja.

Tačiau pateiktoje formulėje rodiklis „ ΔK “ ne visiškai tinka: kyla klausimas kodėl imamas tik kapitalinių išlaidų padidėjimas. Juk formulėje ir šiame jos rodiklyje atsispindi ne vien kapitaliniai įdėjimai, bet ir kitos (papildomos) išlaidos tobesniam gaminiui įsavinti. Šioje formulėje nėra kito analogiško rodiklio, atspindinčio papildomas sąnaudas. Šį rodiklį reikėtų formuluoti, terminą „kapitalinių“ pakeičiant terminu „gamybos“: „ ΔK — gamybos sąnaudų padidėjimas ryšium su papildomų kompleksuojamųjų mazgų, agregatų, mašinų įsigijimu“ arba paliekant rodiklio pavadinimo formulavimą be termino „kapitalinių“.

Nustatant aukštutinę kainos lygį, reikia atsižvelgti ir į tai, kad nauji gaminiai skiriasi nuo bazinių savo eksploatacinėmis savybėmis. Todėl, apskaičiuojant aukštutinę kainos ribą, svarbu, kad joje atsispindėtų naujo ir seno gaminių našumo santykis. Taigi pateiktą formulę reikėtų papildyti šiuo rodikliu:

$$E_p = P_1 / P_0;$$

čia: E_p — naujos ir senos technikos našumo (pajėgumo) santykis;

P_1 — naujos technikos našumas (pajėgumas);

P_0 — bazinės technikos našumas (pajėgumas).

Negalima sutikti su A. Košutos ir L. Rozenovos nuomone, kad naujos produkcijos didmeninės kainos „... blogina vertinius įmonių-gamintojų rodiklius, ... mažina jų suinteresuotumą gaminti naują techniką“³. Atrodo, čia tokios problemos nėra, nes visą ekonominį efektą, gautą dėl kainos aukštutinės ribos, palikti įmonei gamintojai nėra reikalo. Pernelyg didelis pelnas ir dėl to padidėjęs gaminio rentabilumas sudarytų įmonei per dideles ir nepagrįstas pajamas, todėl įmonė nebūtų suinteresuota ir nesistengtų našiai ir intensyviai dirbti, nes turėtų pakankamai laisvų lėšų, be to, nesistengtų šio gaminio tobulinti, nes didelis pelnas ją visiškai patenkintų.

Jeigu naujo gaminio naudingasis efektas mažas, bet jo paklausa didelė, nustatant produkcijos kainas, naudingojo efekto procentą jos vienetui

² Кошута А., Розенова Л. Функции цен в условиях научно-технического прогресса.— Вопросы экономики, 1977, № 3, с. 21.

³ Ten pat.

galima paskirstyti taip, kad gamintojas neprarastų suinteresuotumo gaminti šį gaminį.

Kadangi labai aktualu nustatyti tokias naujos produkcijos kainas, kurios skatintų tobulinti naują techniką, šiam tikslui geriausiai tiktų vadinamosios *pakopinės kainos* (apie jas bus kalbama toliau).

Reiktų pritari tiems ekonomistams⁴, kurie teigia, kad aukštinio kainos lygio formulė nėra universali, nes įvairiose šakose ir net toms pačioms produkcijos rūšims ją reikia taikyti diferencijuotai, atsižvelgiant į produkcijos gaminimo specifiką ir jos vartojimo savybes. Pasitaiko, kad, tobulėjant techniniams ekonominiams produkcijos parametrams, didėja naujo produkto gamybos išlaidos.

Produkcijos vieneto ekonominiam efektui apskaičiuoti, be kainos aukštinės ribos, reikia nustatyti ir *žemutinę* kainos ribą. Šių kainų skirtumas rodo naujo gaminio ekonominį efektą produkcijos vienetai.

Žemutinę kainos ribą nusako kainos lygis, kuriam esant visiškai padengiami gamybos kaštai, papildomieji kapitaliniai įdėjimai, reikalingi pereiti prie naujo gaminio gamybos, ir užtikrinamas pakankamas naujos produkcijos gamybos rentabilumas bei papildomas pelnas, kurio tikslas — skatinti naujojo gaminio gamintoją plėtoti gamybą.

K. Plotnikovas ir A. Gusarovas žemutinei serijinės produkcijos kainos ribai apskaičiuoti siūlo šią formulę⁵:

$$K_{2r} = S + P \cdot F,$$

kurioje:

K_{2r} — žemutinė kainos riba;

S — naujos produkcijos savikaina;

P — rentabilumo normatyvas;

F — naujos produkcijos fondaimlumas, įskaitant papildomus fondus, būtinus naujai produkcijai gaminti.

Tačiau ne visose liaudies ūkio šakose arba gamybos sferose skaičiuojamas produkcijos vieneto fondaimlumas. Todėl dažnai reikia naudotis rentabilumo normatyvo rodikliu, pelno suma ir atitinkamos šakos produkcijos savikainos santykiu, apskaičiuotą pagal rentabilumo normatyvą gamybinių fondų vertei.

Tada formulė bus tokia⁶:

$$K_{2r} = S(1 + P');$$

čia P' — rentabilumo normatyvas, apskaičiuotas aukščiau nurodytu būdu.

Šioje formulėje turėtų atsispindėti ir papildomas pelnas, kurio traukimas į žemutinę kainos ribą reiškia, kad ši kainos riba, kaip ir aukštinė, turi skatinti kurti naują produkciją ir plėtoti jos gamybą.

Šiuo atveju kainos žemutinės ribos formulė būtų tokia:

$$K_{2r} = S(1 + P') + P_p;$$

čia P_p — papildomas pelnas.

Šitai apskaičiuojant žemutinę kainos ribą, ne tik išsaugomas vidutinis šakos rentabilumo normatyvo lygis, bet ir gaunamas papildomas pelnas gamybos vystymui skatinti.

⁴ Майзенберг Л. И. Проблемы ценообразования в развитом социалистическом обществе.— М.: Экономика, 1976, с. 113; Кошута А. Современная модель цены на новую технику.— Вопросы экономики, 1973, № 7, с. 7; Бороздин Ю. В. Народнохозяйственная эффективность продукции и ценообразование.— Плановое хозяйство, 1973, № 1, с. 72; Бороздин Ю. В., Коростелькин Г. М., Эзрт Г. Э. Методологические вопросы совершенствования цен на продукцию машиностроения.— Известия АН СССР. Серия экон., 1974, № 6, с. 41.

⁵ Плотников К. Н., Гусаров А. С. Методика и практика ценообразования.— М.: Финансы, 1975, с. 128.

⁶ Ten pat.

Pasitaiko, kai sena (bazinė) produkcija duoda didelį pelną (kartais viršijantį net šakinį jo lygį). Tokiais atvejais, prieš nustatant naujo gaminio didmeninę kainą, būtų tikslinga bazinę produkciją apmokestinėti apyvartos mokesčiu ir dalį pelno perversi į biudžetą, kad gamintojas būtų suinteresuotas kuo greičiau įsisavinti naujus gaminius, kurie apyvartos mokesčiu neapmokestinami. Jų gamyba duotų santykinį papildomą pelną.

Negalint pasinaudoti apyvartos mokesčio paslauga, būtų tikslinga naujo gaminio rentabilumą nustatyti mažesnę už šakinį normatyvą ir būtinai peržiūrėti anksčiau įsisavinto gaminio didmeninę kainą, sumažinant jo gamybos rentabilumą žemiau šakinio lygio. Tokiu būdu pavyktų išvengti pernelyg didelio naujos produkcijos rentabilumo ir santykinio automatiško didmeninių kainų augimo tendencijos. Taikant šį variantą, prireiktų keisti įmonei pelno planą.

V. Djačenka ⁷ žemutinę kainos ribą siūlo skaičiuoti šitaip:

$$K_{\text{žr}} = S_n + S_n S_b + F_n K_n.$$

Sioje formulėje:

- S_n — naujų gaminių savikaina;
- S_b — bazinio gaminio savikaina;
- F_n — normatyvinis efektyvumo koeficientas;
- K_n — papildomos gamintojo išlaidos.

Remiantis šia formule, užtikrinamas rentabilumas bazinio gaminio rentabilumo dydžio. Pelnas, kurį gaus gamintojas, gamindamas naują gaminį, bus didesnis už senosios produkcijos duodamą pelną, nes pelno dydis nustatomas, remiantis bazinio gaminio rentabilumu.

Apskaičiuojant žemutinę kainos ribą, labai svarbu pagrįstai nustatyti savikainos rodiklį. V. Djačenka siūlo į kainos žemutinės ribos apskaičiavimą įtraukti naujo gaminio savikainą. Tačiau, kai gaminys dar tik pradamas gaminti, jo savikaina nėra reali. K. Plotnikovas ir A. Gusarovas rekomenduoja savikainos duomenis imti iš serijinės gamybos antrųjų, trečiųjų ir net ketvirtųjų metų. Bet tada gaminys jau nebebus naujas. Tačiau tiek vieni, tiek kiti duomenys naudotini tik peržiūrint jau gaminamos produkcijos didmenines kainas, o ne nustatant naujo gaminio kainą.

Toliau tie patys autoriai siūlo kainos žemutinės ribos pagrindu laikyti „projektuojamą tarpšakinę savikainą“ ⁸. Su tuo pasiūlymu reikia sutikti, nes šis rodiklis geriau tinka žemutinei kainos ribai apskaičiuoti.

Žemutinei kainos ribai apskaičiuoti geriausiai tinka individualinė planinė savikaina, nors jos kalkuliavimas ir ekonomiškai pagrįstų normų parinkimas yra sudėtingi.

Apskaičiuavus aukštutinę ir žemutinę kainos ribas, nesunku nustatyti galutinį ekonominį naujos technikos gamybos ir vartojimo efektą. Tai — kainos aukštutinės ribos ir žemutinės ribos skirtumas, atėmus sąnaudas naujo gaminio parengimui bei įsisavinimui serijinėje gamyboje.

Pagrindas planinėms didmeninėms naujos technikos kainoms nustatyti yra jos visuomeninio poveikio laipsnis, kurį ir nusako šios produkcijos gamybos bei vartojimo ekonominis efektas. O šiam ekonominiam efektui apskaičiuoti ir naujos technikos liaudies ūkyje reikšmei nustatyti naudotinas kainos aukštutinės ribos ir žemutinės ribos ir sąnaudų šio gaminio parengimui ir įsisavinimui serijinei gamybai santykis.

Naujos technikos ekonominis efektas nustatomas pagal šią formulę:

$$E_n = K_{ar} - (K_{\text{žr}} + S),$$

kurioje:

- E_n — ekonominis efektas;

⁷ Дьяченко В. П. Проблемы планового ценообразования.— М.: Наука, 1974, с. 417.

⁸ Плотииков К. И., Гусаров А. С. Методика и практика ценообразования, с. 130.

S — planinės sąnaudos naujai technikai parengti ir jos serijinei gamybai įsavitai;

K_{ar} — aukštesnė kainos riba;

K_{zr} — žemesnė kainos riba.

Pagal šią formulę apskaičiuotas ekonominis naujos technikos efektas apima kokybinį ir kiekybinį darbo įvertinimą, kuris apibūdina visas naujo gaminio eksploatacines savybes nepriklausomai nuo to, ar naujo gaminio gaminimas susijęs su padidintomis sąnaudomis ar ne.

K. Plotnikovas ir A. Gusarovas naujos technikos ekonominiam efektui apskaičiuoti siūlo šią formulę⁹:

$$E_p = K_{ar} - (K_r + S_p) \times (1 + K_m),$$

kurioje:

S_p — įmonių planinės sąnaudos, susijusios su naujo gaminio parengimu ir jo serijinės gamybos įsisavinimu;

K_m — koeficientas, kuriuo aukštesnė naujos produkcijos kainos riba minimaliai viršija žemesnę kainos ribą bei sąnaudas tos produkcijos parengimui ir įsisavinimui. (Paprastai K_m yra 0,15). Šis koeficientas gali būti patikslintas, atsižvelgiant į šakos ypatybes.

Tačiau šis koreguotas koeficientas (0,15) neatspindi objektyvaus produkcijos vienetui tenkančio ekonominio efekto lygio, nes kainos aukštesnės ir žemesnės ribų skirtumas yra labai įvairus.

Pasitaiko atvejai, kai žemesnė kainos riba būna didesnė už aukštesnę kainos ribą ($K_{zr} > K_{ar}$). Tais atvejais ekonominio efekto nėra ir joks jo koregavimas nepriimtinas. Tokios produkcijos gamyba ekonomiškai neefektyvi.

Būna tokios produkcijos, kurios kainos aukštesnė riba yra šiek tiek didesnė už žemesnę ($K_{ar} > K_{zr}$). Gaminti tokią produkciją rizikinga, nes, pasikeitus aplinkybėms, ji gali tapti nuostolinga ir greitai moraliai pasenti, neduoti ekonominio efekto produkto vienetui.

Dažniausiai naujo gaminio aukštesnė kainos riba gerokai viršija žemesnę jos ribą ($K_{ar} > K_{zr}$). Tais atvejais nėra jokių abejonių, ar organizuoti serijinę naujos technikos gamybą; ji pažangi, ekonomiškai ir visuomeniškai efektyvi.

Zurnalo „Planovoje choziaistvo“ redakcijos 1979 metų balandžio mėnesį surengtoje diskusijoje buvo svarstomi mokslo ir technikos pažangos planavimo bei skatinimo klausimai. Per diskusiją daug dėmesio skirta naujos technikos efektyvumo įvertinimo, kainodaros įtakos klausimams. Kaip pabrėžė diskusijoje Kainų mokslinio tyrimo instituto prie TSRS valstybinio kainų komiteto direktorius J. Borozdinas, mokslo ir technikos pažangos ekonominio skatinimo sistemoje kainos turi suvaidinti pagrindinį, jeigu ne lemiamą, vaidmenį. Ypač svarbu pasiekti, kad mažėtų kaina naujos produkcijos duodamo naudingojo efekto vienetui. Tai nėra paprasta problema, nes dažnai susiduriama su prieštaravimais, nustatant naudingojo efekto atspindėjimo kainodaroje esmę ir metodus¹⁰. Toliau J. Borozdinas nurodo, kad, išanalizavus duomenis apie darbo našumo kitimą, gaminių patvarumą, tiesiogines ir einamąsias eksploataavimo sąnaudas ir socialinius parametrus, visos 1970—1977 metais patvirtintos kainos, skaičiuojant naudingojo efekto vienetui, sumažėjo. Tiesa, kai kurių konkrečių produkcijos rūšių kainos, tenkančios naudingojo efekto vienetui, padidėjo. Analizuojant mašinų gamybos pramonės produkciją, paaiškėjo, kad daugiau kaip $\frac{2}{3}$ naudingojo efekto sudaro einamųjų eksploatacinių išlaidų ekonomija ir mažiau kaip $\frac{1}{3}$ — naujos technikos našumo augimas.

⁹ Ten pat, p. 132.

¹⁰ Совершенствование планирования и стимулирования научно-технического процесса.— Плановое хозяйство, 1979, № 7, с. 107—109.

Iš to išeina, kad reikia ne tik tobulinti naudingojo efekto nustatymo bei planavimo mechanizmą, bet ir veiksmingiau naudoti jį (per kainų priedų sistemą) mokslo ir technikos pažangai skatinti. Realiu, duodančiu naudą, veiksmu tampa ne vienas ar kiltos sąnaudos produkcijai pagaminti, o liaudies ūkio ekonominis efektas, vartotojo gaunamas, naudojant pagerintus kokybės naują produkciją.

Svarbus yra didmeninių kainų vaidmuo, suinteresuojant žmones ir susivienijimus *mažinti medžiagų naudojimą produkcijai gaminti*. Čia galima veikti dviem būdais. Pirma, sumažinus medžiagų sąnaudas, bet nepabloginus produkcijos kokybės, *palikti gamintojui nepakeistą kainų lygį*. Antra, žymiai sumažinus savikainą, *mažinti didmenines kainas*, kartu išsaugant pelno lygį. Pramonėje efektyvūs yra abu šie būdai.

Socialistinės kainodaros tobulinimas didina reguliuojamąjį kainų vaidmenį. Pagrindinės jų naudojimo ir tobulinimo šiuo aspektu kryptys, kaip nurodo A. Savinas¹¹, yra šios: gaminamos produkcijos kokybės gerinimo ir nomenklatūros plėtimo skatinimas; gamtinių, materialinių ir energetinių išteklių taupymo skatinimas; ekonominių sąlygų produkcijai laiku atnaujinti, gamybos ir cirkuliacijos kaštams mažinti sudarymas; platesnis planinių kainų naudojimas prekių pasiūlos ir paklausos subalansavimui. Šių kryptų naudojimas glaudžiai susijęs su planinių kainų funkcijomis, ypač su platesniu kainų sankcijų taikymu.

Normatyvines kainų funkcijas pirmiausia atlieka vadinamosios *limitinės kainos*. Planinė limitinė kaina — tai modifikuotos planinės vertės išraiška, savotiška užtvara, neleidžianti prasiskverbti į gamybą neefektyviems naujiems gaminiams. Tokios kainos nustatomos projektuojant, kuriant bei įsavinant naują techniką. Limitinių kainų poveikis techninei pažangai, naujos technikos efektyvumo didinimui gali būti skirtingas įvairiose ūkinės veiklos srityse.

Taikant limitines kainas, didėja užsakovų vaidmuo. Jie gauna realią galimybę kelti konkrečius reikalavimus ne tik techniniam produkcijos lygiui, bet ir ekonominiam kuriamos naujos technikos efektyvumui, technologijos tobulinimui, atsižvelgiant į tos technikos gamybos ekonomiškumą. Projektavimo ir konstravimo organizacijoms bei įmonėms, kuriančioms naujos technikos pavyzdžius, limitinės kainos tampa orientyru jų projektinių sprendimų efektyvumui vertinti.

Limitinės kainos turi skatinti ir užsakovą, ir vykdytoją kurti aukšto techninio lygio produkciją, turinčią geras eksploatacines savybes, atitinkančias šiuolaikinės technikos reikalavimus, ir tuo padedančią mažinti gamybos kaštus (skaičiuojant naudingojo efekto vienetui).

Paprasčiausia pradinė limitinės kainos nustatymo formulė gali būti ši:

$$K_l = K_{ar} - A_k,$$

kurioje:

K_{ar} — aukštutinė kainos riba;

A_k — atpigimo koeficientas, apibūdinantis galimybę sumažinti gamybos išlaidas nuo gaminio projektavimo užduoties pateikimo iki jo eksploatavimo ir serijinės gamybos pradžios (daugelyje pramonės šakų atpigimo koeficientas yra 0,8).

Tačiau pažymėtina, kad atpigimo koeficientas įvairiose liaudies ūkio šakose yra nevienodas, todėl jį apskaičiuoti nelengva. Kai kurie ekonomistai siūlo naudoti įvairias atpigimo koeficiento skaičiavimo formules¹².

¹¹ *Савин А.* Ценообразование как экономический рычаг повышения эффективности общественного производства.— *Плановое хозяйство*, 1979, № 11, с. 105.

¹² *Мстиславский М., Габриели М., Бороздин Ю.* Экономическое обоснование оптимальной цены на новую промышленную продукцию.— М., 1968, с. 105; *Плотников К. Н., Гусаров А. С.* Методика и практика ценообразования, с. 24; *Кошута А., Розенова Л.* Функции цен в условиях научно-технического прогресса.— *Вопросы экономики*, 1977, № 3, с. 22—23.

Aukščiau pateikta formulė ne visiškai atitinka limitinės kainos reikavimus, nes gamintojo ir vartotojo interesai sutampa tik tada, kai didmeninė naujos produkcijos kaina nustatoma tarp kainos aukštesnės ir žemesnės ribų.

Tačiau dažnai limitinė kaina kiekybiškai sutampa su aukštesne kainos riba, kuriai esant gamintojui apsimoka gaminti naują gaminį. Bet pasitaiso, kai intervalas tarp kainos aukštesnės ir žemesnės ribų nėra palankus nei gamintojui, nei vartotojui. Tokiais atvejais gamybos pradžioje limitinė kaina nustatoma pagal aukštesnę kainos ribą, atsižvelgiant į gamybos ir realizacijos išlaidas. Gali būti atveju, kai didmeninė kaina užtikrina gamintojui normatyvinį pelną, o vartotojas, eksploatuodamas tiek senąją, tiek naująją techniką, gauna tą patį efektą. Tais atvejais naujoji technika yra neefektyvi nei gamintojui, nei vartotojui.

Todėl, siekiant gauti tam tikrą efektą, turi būti nustatoma ne fiksuota, tvirta limitinė kaina, o *leistinieji parametrai*. Šie parametrai turi būti mažesni už aukštesnę kainos ribą, bet didesni už žemesnę jos ribą, sukoreguoti tam tikru produkcijos atpigo koeficientu. Tokia limitinė kaina duoda ekonominį efektą ir gamintojui, ir vartotojui, skatina gaminti ir efektyviai naudoti naują techniką.

TSRS valstybinis kainų komitetas Naujos gamybinės techninės paskirties produkcijos didmeninių kainų nustatymo metodikoje¹³ suformulavo realaus naudingo efekto gamybos vienetai apskaičiavimo ir taikymo rodiklius, kurie padeda tiksliau nustatyti didmenines bei limitines kainas ir apskritai yra pagrindinis kainų nustatymo kriterijus. Šioje kainų nustatymo metodikoje atsižvelgiama pirmiausia į darbo našumo augimą, didesnę mašinų ir įrengimų patikimumą, kitų jų eksploatacijos parametrų pagerėjimą, produkcijos savikainos mažėjimo tendenciją ir kt.

Kainodaros procesas, įvedus limitines kainas, tampa nenutrūkstamas: jis prasideda jau produkcijos projektavimo stadijoje.

Vykstant mokslinei techninei revoliucijai, sparčiai kinta gamybos ir realizavimo sąlygos. Kainodaroje į jų kitimą padeda atsižvelgti atnkainių ir nuolaidų sistema. Bet ši sistema, be teigiamų savybių, turi ir trūkumų. Gamintojas iš anksto žino pastovią didmeninę kainą ir atnkainius bei nuolaidas už nukrypimus nuo produkcijos bazinės kokybės. Bet atnkainiai ir nuolaidos ne visiškai atspindi produkcijos gamybos kaštų, jos visuomeninio vartojamųjų savybių vertinimo pakitimus. Geriau atspindėti šių veiksnių pakitimą padeda *pakopinės kainos*.

Tarkime, kad A gaminio kaina nuo 1980 m. sausio 1 d. yra 110 rb, nuo 1982 m. sausio 1 d. ji bus 100 rb, o nuo 1984 m. sausio 1 d. — 80 rb. Kaip matyti iš pavyzdžio, kainos nustatomos trijų pakopų. Pirmajame etape produkcija yra nauja, didelio efektyvumo. Šis etapas atitinka pradinį serijinės gamybos laikotarpį iki jos visiško įsavinimo pradžios. Šiame etape taikomi skatinamieji atnkainiai ir nuolaidos.

Antrajame etape gaminama produkcija tampa tipinė, jos gamybos apimtis stabilizuojasi. Čia galimi du atvejai:

a) nustatomos antrosios pakopos kainos, jau be atnkainių ar nuolaidų:

$$K_{II} = K_I - A;$$

čia: A — atnkainis;

K_I , K_{II} — pirmosios ir antrosios pakopos kainos.

b) nustatomos tokios pat kainos, kaip ir anksčiau įsavitos produkcijos kainos.

Trečiajame etape produkcija moraliai pasensta, ir jai nustatomos trečiosios pakopos kainos (sankcijos pasenusios produkcijos gamintojams).

¹³ Методика определения оптовых цен на новую продукцию производственно-технического назначения. Госкомцен, 22 апреля 1974 года.

Jos, sumažindamos rentabilumą, turi sudaryti nepalankias sąlygas pasaulios produkcijos gaminimui.

Nuo vienos kainų pakopos prie kitos pereinama tada, kai produkcijos rentabilumas žymiai viršija normatyvinį. Antrosios pakopos kainų galiojimo laikas baigiasi, atsižvelgiant į planuojamą moralinį produkcijos nusidėvėjimą.

Pradiniu serijinės gamybos laikotarpiu nauja produkcija duoda liaudies ūkiui didelį efektą, bet jos gamybos kaštai tuo laikotarpiu taip pat yra santykiškai didesni. Todėl kainodaros organai turi siekti, kad tuo laikotarpiu kainos kuo labiau skatintų kuo greičiau įsisavinti ir plėsti serijinę gamybą.

Antrajame etape, kai gamybos apimtis stabilizuojasi, produkcija tampa masinė, tuomet ir tos produkcijos kainos turi būti mažinamos. Tačiau jos turi užtikrinti normalų gamybos rentabilumą: atlyginti gamybos kaštus ir užtikrinti įmonei normalų pelną. Deja, taip būna ne visada. Neretai ir toliau skatinama didinti pradėjusios moraliai senti produkcijos gamybą.

Trečiajame etape, kai produkcija moraliai jau yra pasenusi, reikia ją pakeisti nauja produkcija, turinčia geresnius techninius bei ekonominius parametrus. Trečiosios pakopos kainos turi mažinti tokios produkcijos rentabilumą ir skatinti įmones imtis gaminti tobesnę produkciją.

Plačiai diegti pažangias pakopines kainas, skatinančias techninę pažangą, trukdo tai, kad žinybos dar nėra reikiamai ekonomiškai suinteresuotos tokių kainų diegimu.

Dabar antkainio galiojimo laikas paprastai yra treji metai. Intensyviai skatinant gaminti naują techniką, jo trukmė įvairioms technikos rūšims turėtų būti diferencijuojama, nes vieni gaminiai po trejų metų gali nebuduoti papildomo pelno, o kiti gali būti efektyvūs net ir po dešimt metų. Todėl gali pasitaikyti, kad įmonė gamintoja nepelnytų gaus papildomo pelno, o įmonė vartotoja negaus viso jai priklausančio pelno. Ekonomistai V. Spryginas ir L. Konovalova¹⁴ mano, kad pagrindas antkainio galiojimo terminui nustatyti turėtų būti laikas, reikalingas naujos produkcijos deficitui likviduoti ir normaliai jos paklausai sudaryti. Kiti ekonomistai¹⁵ siūlo skatinamąjį antkainį nustatyti visam didmeninių kainų galiojimo laikui.

Nauja technika duoda papildomą pelną tol, kol ji nepradedą reguliuoti pagrindinės produkcijos masės atskiroje šakoje, naudojančioje tą techniką. Įmonės, gaminančios naują techniką, gali gauti skatinamuosius antkainius tuo laikotarpiu, kol gaunamas papildomas pelnas, kol individualinės sąnaudos ir darbo našumo augimo tempai skiriasi nuo individualinių darbo sąnaudų ir darbo našumo didėjimo tempų, naudojant seną techniką.

Paprastai faktinis skatinamojo antkainio galiojimo laikas yra trumpesnis už normatyvinį. Atrodo, būtų tikslinga, oficialiam skatinamųjų antkainių galiojimo laikui pasibaigus, taikyti vadinamuosius sąlyginius antkainius, žinoma, ministerijai leidus. Apskritai sąlyginių antkainių taikymas nėra teigiamas reiškinys, tačiau kai kuriais atvejais tai skatina technikos pažangą. Sąlyginių antkainių taikymas leidžia papildomu pelnu skatinti įmones gamintojas tada, kai baigiasi planinis skatinamųjų antkainių galiojimo laikas.

Dažnai prastesnės rūšies produkcijos gamybą tikslinga sumažinti arba visai nutraukti ir vietoj jos gaminti naują tobesnę produkciją. Tai daryti turi labiau skatinti didmeninių kainų *nuolaidų ir priedų sistema*. Nuolaidos nustatomos, atsižvelgiant į gaminio rentabilumą bei pelno dydį,

¹⁴ Шпрыгин В., Коновалова Л. Стимулирование качества изделий ценами.— Плановое хозяйство, 1970, № 6, с. 32.

¹⁵ Солюков А. Г., Бразовский Г. И., Петрова В. И. Вопросы финансирования и экономического стимулирования технического обновления продукции.— Финансы СССР, 1973, № 5, с. 44; Астафьев В., Поволоцкий Л., Хайкин В. Стимулирование внедрения новой техники.— Вопросы экономики, 1974, № 10, с. 37.

kuris gaunamas, realizavus produkciją. Šį pelną įmonės gamintojos turi pervesti į biudžetą.

Prieš nustatant didmeninės kainos nuolaidas ir priedus, reikėtų įmoneis, gaminančioms pasenusią techniką, nustatyti gaminių patobulinimo terminą, kad jie atitiktų aukščiausios produkcijos kokybės kategoriją (atestuotą produkciją), arba paruošti naujo gaminio, pakeičiančio senąjį, gamybos technologiją. Pasibaigus šiam terminui, jeigu ir toliau gaminama pasenusi produkcija, būtų tikslinga visą faktinį pelną, gautą realizavus šią produkciją, pervesti į biudžetą.

Kad nuolaidos ir priedai geriau skatintų mokslo ir technikos pažangą, jie turi kuo mažiau pažeisti kainų stabilumą, nes per didelis kainų dinamiskumas neigiamai atsiliepia planinėms proporcijoms, kelia grėsmę, kad gali susidaryti disproporcijos bei disbalansai.

Vykdydamas TSKP CK ir TSRS Ministrų Tarybos 1979 m. liepos 12 d. nutarimą, TSRS valstybinis kainų komitetas 1979 m. lapkričio 27 d. išleido Nurodymus dėl tvarkos, kuria nustatomi skatinamieji naujos labai efektyvios gamybinės bei techninės paskirties produkcijos didmeninių kainų priedai ir antros kokybės kategorijos produkcijos, taip pat nustatyti laiku neatuotos produkcijos didmeninių kainų nuolaidos.

Ši naujovė skatina gamintoją kurti našesnę produkciją, duodančią didesnę techninį ekonominį efektą, o vartotoją — ją įsigyti ir imti greičiau naudoti.

Šiais nurodymais pakeista didmeninių kainų priedų ir nuolaidų nustatymo tvarka. Naujai labai efektyviai gamybinės bei techninės paskirties produkcijai, savo parametrais atitinkančiai geriausios šalies ir užsienio pavyzdžiui, priklausomai nuo metinio ekonominio efekto, gaunamo gaminant ir naudojant šią produkciją, nustatomas skatinamasis kainos priedas — nuo 0,5 iki 1,25 rentabilumo normatyvo, numatyto nustatant kainas tai arba analogiškai gaminių grupei, tačiau ne didesnis kaip 70% gaunamo efekto.

Sie didmeninių kainų priedai už efektyvumą ir kokybę nustatomi diferencijuotai laikotarpiui iki penkerių metų su įvairiais intervalais:

— iki vienerių metų priedai taikomi plačiam gamybinės techninės paskirties produkcijos asortimentui;

— ypač sudėtingai produkcijai priedų galiojimo laikas nustatytas iki dvejų metų;

— gaminiui, kuriam taikomas priedas, suteikus valstybinį kokybės ženklą, priedo galiojimo laikas pratęsiamas, nekeičiant jo dydžio. Tokiu būdu bendras antkainio galiojimo laikas nustatomas iki ketverių metų;

— ypač sudėtingai produkcijai kainos priedo galiojimo laikas gali būti nustatytas iki penkerių metų.

Kainos priedas naujai labai efektyviai produkcijai ir produkcijai, turinčiai valstybinį kokybės ženklą, padidinamas 1,5 karto, jeigu jo gamyba paremta tyrimo darbais, kurie nustatyta tvarka pripažinti atradimais arba išradimais.

Tuo atveju, jeigu produkcija peratestuojama ir jai antrą kartą suteikiamas kokybės ženklas, skatinamasis priedas ir atskaitymai nuo šios produkcijos į ekonominio skatinimo fondus toliau lieka nustatyto dydžio. Tačiau, nepagerėjus produkcijos techniniams ekonominiams parametrams, priedo dydis ir jo galiojimo laikas sumažinami per pusę.

Be kainos priedų, numatyta taikyti ir sankcijų sistemą. Minėtuose TSRS valstybinio kainų komiteto nurodymuose numatyta tvarka, kaip taikyti sankcijas antros kokybės kategorijos produkcijai ir nustatyti laiku neatestuotai produkcijai. Šiai produkcijai bus taikoma didmeninės kainos nuolaida — 50% pelno sumos, gautos realizavus šią produkciją.

Suejus terminui nutraukti antros kokybės kategorijos produkcijos gamybą, didmeninės kainos nuolaida nustatoma visos pelno sumos dydžio, o šių nuolaidų suma sumokama į valstybinį biudžetą.

Tais atvejais, kai neįmanoma nustatyti faktinės pelno sumos bei nėra apyskaitinės kalkuliacijos, pelno dydis apskaičiuojamas kaip skirtumas tarp didmeninės kainos ir šio gaminio planinės savikainos. Tuo atveju įmonės ar susivienijimo įsakymu nurodomos konkrečios didmeninės kainos nuolaidų sumos, mokėtinos į valstybinį biudžetą.

Pažymėtina, kad skatinamasis kainų priedų bei nuolaidų vaidmuo reiškiasi per skatinimo fondus. Todėl papildomas pelnas, gautas realizavus labai efektyvią produkciją su valstybinio kokybės ženklu, paskirstomas tokia tvarka: 70% šio pelno skiriama skatinimo fondams papildyti, o kita dalis pervedama į vieningą mokslo ir technikos vystymo fondą ir valstybinį biudžetą.

Apibūdintuose TSRS valstybinio kainų komiteto nurodymuose numatytos veiksmingos priemonės naujos labai efektyvios gamybinės bei techninės paskirties produkcijos gamybai skatinti. Tačiau dar pasitaiko, kai ekonomiškai ir techniškai neefektyviai ir net moraliai pasenusiai produkcijai kainos didinamos, nors ekonominiai ir techniniai tos produkcijos parametrai nepagerėja.

Nustatant ir taikant skatinamuosius kainos priedus bei nuolaidas, sankcijos už pažeidimus yra mažai efektyvios ir nepakankamai drausmina produkcijos gamintojus. Išaiškinus kainų drausmės pažeidimą ir neteisingą antkainių taikymą, neteisingai gautas papildomas pelnas turi būti mokamas į valstybinio biudžeto pajamas. Vadinasi, kainų pažeidėjas blogiausiu atveju gali netekti šio nepagrįstai gauto pelno.

Didėję gamybinės ir techninės paskirties produkcijos kainoms, susidaro sąlygos didėti ir liaudies vartojimo prekių kainoms, nes didėja gamybos savikaina, gamybos sąnaudos. Tad kainų drausmės stiprinimo problema yra labai aktuali ir ją reikia spręsti kuo greičiau. Todėl partija ir numato priemones kainų drausmei toliau stiprinti.

Efektas, kurį gauna produkcijos gamintojas, naudodamas naują techniką, reiškiasi didmeninių kainų skatinamųjų priedų pavidalu, jeigu naudojama technika efektyvi ir suteikia teisę taikyti tokį priedą. Dalis liaudies ūkio efekto, įeinančio į šį priedą, turi įtakos gamintojo ūkiskaitiniams rezultatams ir įeina į jo balansinį pelną. Tobulinant ūkio mechanizmą, plane skatinamųjų priedų neturėtų būti. Šią efekto dalį traukti į planinę užduotį netikslinga. Tai kartu neleistų pakartotinai įskaityti efektą pas naujos technikos gamintoją ir vartotoją.

Skatinamųjų nuolaidų ir priedų sistemoje teigiama yra tai, kad ši sistema leidžia žinyboms bei produkcijos gamintojams naudotis kainoraščiais, patiems nustatyti didmeninę kainą, pereinant nuo vieno gaminio varianto prie kito ir nesikreipti į atitinkamus kainodaros organus dėl naujų kainų tvirtinimo. Tai ne tik sumažina kainų skaičių kainoraščiuose ir sutaupo laiko, bet ir leidžia įmonei numatyti naujo gaminio ekonominį efektą.

Kai kurie ekonomistai nurodo, kad suinteresuotumas mažinti savikainą bus didesnis, jeigu papildomai gaunamas pelnas liks gamintojui. Ten, kur neįmanoma įvesti nuolaidų sistemos, tikslinga naudoti fiksuotas įmokas, kad gamintojų pelno perteklių būtų galima paimti į biudžetą¹⁶.

Sutikti su šių ekonomistų teiginiu negalima, nes fiksuotos įmokos nėra mokslo bei technikos pažangos skatintojos. Jas reikia taikyti apdairiai, tik tais atvejais, kai visos kitos skatinimo priemonės netinkamos arba nepriimtinos.

¹⁶ Поощрительные надбавки к оптовым ценам.— Экономическая газета, 1979, № 51, с. 6; Совершенствование хозяйственного механизма (обзор статей).— Экономическая наука, 1979, № 10, с. 28; Зайцев Б. Планирование экономического эффекта.— Экономическая газета, 1979, № 49, с. 18.

Kad kainų priedų ir nuolaidų sistema būtų sėkmingai įdiegta, reikia sustiprinti kainų ir standartų sąryšį, sudaryti sąlygas, kad standartuose geriau atsispindėtų produkcijos vartojamosios savybės, lemiančios jos naudojimo efektyvumą, geriau kontroliuoti produkcijos kokybę, įdiegti tikslius, operatyvius, gerai organizuotus ir pigius kontrolės metodus, leidžiančius visiškai išvengti subjektyvumo, nustatant produkcijos kokybę, pasiekti, kad dėl nuolaidų ir priedų gautas pelnas liktų įmonės žinioje.

Teisingai nustatyti kainų priedai ir nuolaidos neturi santykiškai branginti produkcijos. Naudingą efektą vienietui produkcijos kaina turėtų mažėti ir taikant nuolaidų bei priedų sistemą.

Skatinant technikos pažangą, jos efektyvumo didinimą, produkcijos kokybės gerinimą, medžiagų ir žaliavų išteklių taupymą, kainos galimybės nepakankamai naudojamos. Kainodaros organai, ministerijos ir žinybos turi plačiau naudoti šias svarbias priemones socialistinei ekonomikai sparčiau ugdyti.

Vilniaus V. Kapsuko universitetas
Finansų ir kredito katedra

Redakcinei kolegijai
įteikta 1980 m.
spalio mėn.

ЦЕНА — РЫЧАГ В УСКОРЕНИИ НАУЧНО-ТЕХНИЧЕСКОГО ПРОГРЕССА

И. РАТОМСКИС

Резюме

Коммунистическая партия Советского Союза поставила задачу — путем совершенствования хозяйственного механизма всемерно ускорить научно-технический прогресс, увеличить эффективность общественного производства. В осуществлении этой важной задачи актуальные требования ставятся и перед социалистическим ценообразованием.

Ценообразование — важный элемент хозяйственного механизма, при помощи которого экономически стимулируется научно-технический прогресс, повышается заинтересованность социалистических производственных предприятий, конструкторских и научно-исследовательских организаций в создании и внедрении в производство новой, более совершенной техники, в более быстром обновлении производимой продукции, в повышении ее качества, технических и экономических параметров. Посредством пересмотра цен производится планомерное регулирование уровня цен, прежде всего в тех отраслях промышленности, которые играют важную роль в ускорении технического прогресса.

Цена объективно должна приближаться к общественно необходимым затратам труда, отражать их, быть средством их измерения и вместе с тем активно содействовать их снижению. Поэтому важное значение приобретает вопрос гибкости, а вместе с тем и стабильности цен. До последнего времени в перспективном планировании своевременному пересмотру цен на основные виды сырья, материалов, топлива, оборудования не уделялось достаточного внимания. В настоящее время эти недостатки устраняются, цены корректируются при составлении пятилетних планов путем приближения их к общественно необходимым затратам при совместном обеспечении стабильности стоимостных показателей плана. Это позволяет повысить роль цены в стимулировании технического

прогресса и повышении качества продукции, улучшить увязку между уровнем цен и эффективностью производства.

Устанавливая цены на новую продукцию, особенно на оборудование и машины, необходимо, чтобы они наиболее объективно отражали экономический эффект от их применения. Практически это достигается путем установления верхнего и нижнего предела цены. Для установления этих предельных цен некоторые авторы предлагают разные способы. Как показывает анализ, эти способы не являются универсальными, наряду с преимуществами имеют и недостатки, поэтому при применении их на практике в ряде случаев необходимы некоторые дополнения, модификации.

Важную роль в стимулировании научно-технического прогресса играют нормативные функции цен. На практике они осуществляются путем применения лимитных цен, ступенчатых цен, поощрительных наценок, а также скидок и надбавок к оптовым ценам. Эти нормативные функции цен нуждаются в дальнейшем совершенствовании с целью увеличения их стимулирующего значения.

Еще не полностью используются возможности цены для ускорения научно-технического прогресса, увеличения эффективности производства и экономии ресурсов, повышения качества продукции. Органы ценообразования, министерства и ведомства должны широко использовать эти рычаги при осуществлении задач, поставленных партией в области развития социалистической экономики.